

RAJALLE PITÄÄ SAADA TIE

Paula Kaipainen

Valloitettuaan Suomen vuonna 1809 Venäjä siirsi imperiuminsa läntisen maarajan Tornionjoelle. Autonomian ajan alkupuolella liikkui aika ajoin huhuja Ruotsin aikeista valloittaa Suomi takaisin. Asein mahdollisesti tapahtuva valloitus ei ollut ainoa uhka. Ruotsin taholta tapahtuvaa mielipiteiden muokkausta suopeaksi takaisinvalloitukselle uumoiltiin niinikään.

Keisari Aleksanteri I vieraili Turussa elokuussa 1819. Ruotsin kuninkaan erikoislähettilään kreivi Löwenhjelmin vastaanotolla Aleksanteri katsoi asiakseen lausua:

”Mellakoitsijat, joita Saksa ja Ranska ovat tulvillaan, tekevät kaikkensa jotta saisivat kansat nousemaan hallitsijoitaan vastaan. He hautovat suuria suunnitelmia, mutta eivät tule onnistumaan. Meidän tehtävämme on tehdä tyhjiksi kapinoitsijoiden haaveet.”¹

Turun yliopiston opiskelijoiden edesottamuksiin kiinnitettiin erityistä huomiota. Yliopiston siirto Helsinkiin Turun palon jälkeen vuonna 1827 sai kenraalikuvernööri Arseni A. Zakrevskin lämpimän kannatuksen. Opiskelijat olivat etäämpänä Ruotsista tiheistä valtakunnan rauhaa uhkaavista aatteista, kenraalikuvernöörin isällisen silmäläpidon alla.

Venäjän imperiumin läntiseen puolustusrajaan Zakrevski tutustui toisella tarkastusmatkallaan kesällä 1825 vieraillessaan Torniossa. Tarkastuskertomuksessaan hän mainitsee, ettei Tornio ollut rajakaupungin

Lennart Forstenin maisema Tornioista on painettu teoksessa 'Finland Framställd i Teckningar'.

arvolle sopivassa kunnossa. Rajalla ei ollut kunnioitusta herättävää rajamerkkiä ja puomit sekä vartiokopit puuttuivat. Zakrevski ei pitänyt näkemästään. Hän kirjoitti päiväkirjaansa 15. kesäkuuta (vanhaa lukua), että

”Tornion asukkaat ryypiskelevät runsaasti, eivät käy kirkossa, ja papit ovat erityisen kurjia”.²

Kenraalikuvernööri Zakrevskin arkistossa on asiakirjakokonaisuus, jonka otsikkona on *Delo o verhno Torneoskoi doroge* eli Yli-tornion tieasia. Alkamispäivämääräksi on merkitty 12./24. joulukuuta 1826; loppupäivämäärää ei ole.³

Asiakirjoista selviää että rajaa pitkin kulkevan tien rakentaminen oli pantu alulle jo toukokuussa 1824 – Zakrevski oli saapunut Suomeen saman vuoden maaliskuussa – keisarillisella käskykirjeellä, ja että senaatti oli myöntänyt sen rakentamiseen 31 000 ruplaa. Alunperin kolmen vuoden pituiseksi kaavailtu rakennusaika venyi niin, että Zakrevskin päättäessä yli seitsemän vuoden virkakautensa joulukuussa 1831, tie oli vielä keskeneräinen.

Zakrevski pyysi ensimmäisessä kirjeessään 12./24. joulukuuta 1826 Oulun ja Kajaanin läänin maaherra Stiernschanzilta tietoa siitä, milloin tienteko on aloitettu, miten pitkälle se on sujunut, ja milloin tien arvellaan valmistuvan. Maaherra vastasi 20. tammikuuta/1. helmikuuta tienteon alkaneen aikaisin keväällä edellisenä vuonna. Tietä oli valmiina kuuden peninkulman verran, vajaa peninkulma puuttui vielä. Syksyllä tienteko keskeytettiin huonojen säiden takia. Sillat olivat rakentamatta, ja maaherra epäili tien valmistumista ajokuntoon sovituissa ajassa eli keväeseen 1828 mennessä.

Seuraavan kesäkuun 18./30. päivänä maaherra raportoi kenraalikuvernöörille käyneensä tarkastamaassa työmaata, ja

havainneensa että tieltä puuttuivat edelleen niin pienemmät kuin isommatkin sillat sekä sorapäälyste.

Zakrevski pyysi tässä vaiheessa senaatilta selontekoa, ja sai 26. elokuuta (uutta lukua) senaatin kansliatoimikunnan laatiman selvityksen tienrakennuksen vaiheista sekä senaatin toimenpiteistä. Senaatti oli valtuuttanut maaherran solmimaan urakkasopimuksen maaliskuussa 1825. Urakoitsija oli myöhemmin vaatinut lisäkorvausta, koska hänen mielestään maanmittari oli laskenut kustannukset väärin. Lisäkorvauksiin senaatti ei katsonut voivansa suostua ennen kuin maaherra olisi laadittanut täydellisen selvityksen kustannuksista jonkun toisen maanmittarin avulla.

Zakrevski muistutti maaherraa asiasta seuraavan kerran 11./23. maaliskuuta 1828 lähettämällään kirjeellä. Tien olisi tällöin pitänyt olla valmistumassa. Hän halusi tietää onko todella näin, ja jollei, niin mitkä nimenomaiset syyt olivat olleet esteenä. Stiernschanz selvitti vastauksessaan 30. maaliskuuta/11. huhtikuuta maanmittareiden kesken syntyneitä näkemuseroja rakennuskustannuksista. Senaatti oli jo myöntänyt 4000 ruplan lisämäärärahan tien rakentamista varten ja pidentänyt sopimusaikaa vuoden 1828 syksyyn. Tie oli valmis lukuunotamatta joitakin siltoja, joiden rakentamista varten varattua puutavaraa oli jo kuljetettu paikalle.

Lokakuun 6./12. päivänä 1828 maaherra vihdoinkin tiedotti kenraalikuvernöörille että tie oli valmis, tarkastettu ja todettu kelvolliseksi. Kevättulva oli vain vienyt Martimojoen yli rakennetun sillan mennessään. Urakoitsija oli kuitenkin maaherran mukaan ryhtynyt ponteviin toimenpiteisiin, jotta silta saataisiin seuraavaksi kevääksi paikalleen.

Zakrevski tuntuu rauhoittuneen Stiernschanzin toivorikkaasta kirjeestä, eikä palaa tieasiaan vuoden 1829 aikana. 11./22. toukokuuta 1830 maaherra joutuu sitten ilmoittamaan, että oli tullut luvanneeksi liikoja:

uusi Martimojoen silta oli niin huonoista aineksista niin kehnosti kokoonpantu, ettei se läpäissyt tarkastusta.

Sillan toivottiin kuitenkin pysyvän paikallaan kesän ajan, koska kunnollista puutavaraa ei saataisi kokoon ennen talvikelejä.

Urakoitsija ryhtyi toistamiseen retelöimään kustannuksista senaatin kanssa. Tämä tietenkin viivytti työn edistymistä. Maaherra joutui 24. maaliskuuta/5. huhtikuuta 1831 ilmoittamaan kenraalikuvernöörille uuden – kolmannen – Martimojoen sillan tulevan valmiiksi vasta seuraavan vuoden huhtikuussa. Puutavaran hankkiminen muodostui jälleen pullonkaulaksi.

Kenraalikuvernööri Zakrevski teki jäähyväismatkan Suomessa elokuussa 1831. Hän matkusti Pietarista Helsingin ja Turun kautta Poriin. Matkastaan hän laati keisarille osoitetun raportin Suomen suuriruhtinaskunnan mielialoista.

”Joskin keskusteluissa tai yksityisissä kirjeissä Ruotsiin esiintyykin ajoittaista tyytymättö myyttä hallitusta kohtaan, niin se on lähtöisin joko yliopiston pahansuovista professoreista tai opiskelijoista, tai sitten keskiluokkaan kuuluvasta nuorisosta, joka on imenyt itseensä Euroopassa leviävää turmiollista vapaa-ajattelua. Ylin ja alin kansankerros on vilpitömän uskollista hallitukselle oivaltaen paremmat etunsa Ruotsin vallan aikaan verrattuna. Siksi onkin todettava, että kaikki terveesti ajattelevat yksilöt ovat erittäin tyytyväisiä asioiden nykytilaan.”⁴

¹ Borodkin, M.M., Istorija Finlandij. Vremja Imperatora Aleksandra I, XIV: Universitet Gelsingfors. Zakrevskij. s. 543. St. Petersburg 1909.

² Lilja, Alexis A., Arsenij Andrejevitj Zakrevskij. En biografisk studie. Historialliska tutkimuksia XXXII. Helsingfors 1948.

³ VA, Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto, esittelynotit 1823 - 29, Ca1, 605.

⁴ Borodkin, M.M., Istorija Finlandij. Vremja Imperatora Nikolaja I, IV: Smena generalgu bernatorov i mir inovnikov, s. 150. Petrograd 1915.